

»Policing« in preprečevanje kriminalitete

Janez Pečar*

Non facile solus serves, quod multis placet.
Kar je mnogim všeč, ni lahko obvarovati zase.

Publilius Syrus
(prvo stoletje pred n.š.)

Preprečevanje kriminalitete je naj sodobnejši del zlasti tistega policinga, ki se opravlja v okviru partnerstva v (lokalni) skupnosti in soseski. Ob krizi državnih represivnih organov je preprečevanje tudi možnost za zmanjšanje stroškov, povzročenih predvsem s konvencionalnim kriminalom – ne pa tudi z drugim, kot je npr. gospodarsko-poslovni, korporacijski, korupcijski, finančni, uradniški, strukturni, tja do »računalniške kriminalitete« in sodobnega terorizma ter kriminala države. Preprečevanje kriminalitete in odklonosti čedalje bolj zahteva privatizacijo in komercializacijo, pluralizacijo, prilagajanje, liberalizacijo pa tudi internacionalizacijo in globalizacijo posameznih dejavnosti ter načrtovano upiranje predvsem kriminalu, ki ga je mogoče odkriti. Pri tem imajo neformalni nadzorstveno-varnostni dejavniki lahko pomembno vlogo tudi zato, ker niso vezani na formalna pravila, čeravno se prav s tem pogloblja nadzorljivost okolij, v katerih delujejo. V njihovi dejavnosti imajo izreden pomen tudi masovni mediji in javno mnenje.

Policing v kriminalno-preprečevalni dejavnosti velja razumeti tudi kot upravljanje s kriminalom »ante delictum«. To je toliko bolj uresničljivo, kolikor bolj se vanj vključujejo vsi tisti, ki so najbolj ogroženi in ki tudi sami prispevajo k lastni viktimizaciji. Takšno izhodišče za reševanje preddeliktualne problematike bo še posebej uporabno v informacijski družbi s primerno obveščenostjo vseh ogroženih.

Ključne besede: preprečevanje kriminalitete, policing, državni organi, policija, nadzorovanje, komercializacija varnosti, javno mnenje, mediji, partnerstvo, informacijska družba

UDK: 351.74:343.85

»Policing« se danes dojema znatno širše od državnega policijskega delovanja, predvsem zaradi dejavnosti številnih podjetij zasebnega varstva, ki svoje storitve prodajajo na komercialni ravni, in prav tako zaradi različnih organizacij v skupnosti, ki delujejo povsem prostovoljno. Pri tem moramo upoštevati še množice neorganiziranih posameznikov z njihovimi samovarovalnimi interesi in ukrepi. **Besedo »policing« je težko prevesti**, zato se navadno zatekamo k opisu, kar pa je neprikladno in ob ponavljanju tudi zamudno. »Policingu« bi morda na kratko rekli »policiranje«, ki pa nepoznavalcu ne pove veliko ali pa je lahko zavajajoče. Zato ga je morda najbolje uporabljati tako kot ga poznajo tam, od koder izraz prihaja, čeprav se zavedam, da je za čistost slovenščine nedopustna obremenitev in tujek. Obremenitev v pisanju pa je prav tako, če ga nenehno prevajamo z »opravljanjem policijskih dejavnosti«, kar je spet problematično, ker se s tem večinoma misli, da gre samo za policijo, kar je bilo pred leti v resnici še močno razširjeno. Zato se opravičujem, če »policing« uporabljam kar brez narekovajev. Domnevam, da bi lahko izraz sprejeli takšen kakršen je, podobno kot nekatere druge, ki imajo v mednarodni rabi enak pomen za vse – ne glede na jezik. Toda, če vztrajamo na slovenizaciji strokovnega izrazja, menim, da bi »policing« vendarle lahko imenovali »policiranje« za vse tisto, kar vsebuje tam, kjer je policing povsem domač. Za-

to namesto »community policing« ne bi rekli »v skupnosti usmerjeno policijsko delovanje«, ampak »skupnostno policiranje« in podobno. Le navaditi bi se morali. Jezik pa mora tako ali drugače slediti tudi uporabnosti in razvoju znanosti in strok.

Policing že kot izraz pomeni **različnost v pojmovanju**. Posamezniki ga celo enačijo z družbenim nadzorstvom (Trevor / Newburn), s katerim ima res dosti skupnega, toda zame je veliko manj od njega. Zato ga z družbenim nadzorstvom ni mogoče istiti, ker je treba vedno najprej ugotoviti, za kaj gre, s kom ali s čim oz. s kakšnimi dejavniki se opravlja, za katere cilje oz. namene, nad kom itd.

Policing je bil nekoč za nekatere preprosto vse, kar počenja policija, ki jo vedno postavljajo v ospredje, kadar jo umeščajo v razvijajoči se svet, katerega spremembe mora policija nenehno spremljati in se mu prilagajati, če se naj ustrezno odziva na moteče pojave in procese, dogodke in ljudi. Glede na obsežnost je **policing lahko neskončno širok in neopredelljiv pojem, ali bolje, izredno diferenciran izraz**, kar potrjujejo prenekatere dejavnosti, ki jih pokriva. Zato se mnogi zatekajo k opisovanju in opozarjanju na dileme, ki že od nekdaj spremljajo policijsko dejavnost ne glede na to, na kakšne načine in kje se opravlja, zlasti kadar se povezuje z državljan-skimi pravicami in človekovimi svoboščinami. Ker gre za različne dejavnosti, je mogoče policing obravnavati tudi na različne načine: konceptualno, zgodovinsko, mednarodno, gospodarsko, politično, sociološko itd. Policing je mogoče

* Janez Pečar, univ. dipl. pravnik, doktor znanosti, redni profesor za kriminologijo, Rozmanova 2, 1000 Ljubljana

razlagati v pomenu zagotavljanja prava, preiskovanja, vzdrževanja javnega reda in miru in različnih drugih dejavnosti, zaradi česar je izredno razvejana dejavnost, poimenovana s številnimi izrazi, ki predvsem pomenijo področja ali načine delovanja. Toda, če gre za primerjalne metode, bi morali vedno upoštevati še družbenopolitične, gospodarske, kulturne, zgodovinske in druge okoliščine, ki so delovale na njegov razvoj. Kajti policing je v določeni družbi nekaj povsem drugega kot drugod. V ta namen so potrebni ustrezni podatki, opredelitve, metode in analize ter predvsem strokovnjaki za ugotavljanje, kaj je kaj v policingu in kaj to ni več, ker je nekaj drugega. Zato je policing izraz, ki ima tako v teoriji kot v praksi številne usmeritve in poudarke. Je relativno nov izziv za razmerja v tej dejavnosti, ki danes ni več usmerjena na policijo, ampak na vse, ki kakorkoli v družbeni skupnosti opravljajo nadzorovanje in varovanje. To gotovo kaže tudi na zapletenost in sestavljenost sodobnega življenja, ki se tudi v policijski dejavnosti privatizira, komercializira, pluralizira in še kaj. Zato je danes postmoderni policing, tako javni (državni) kot zasebni (komercialni in vigilantski), **izredno zapleteno področje**. Trevor in Newburn menita, da so policing »vse tiste organizirane oblike vzdrževanja reda in miru, vloge pri zagotavljanju prava, preiskovanja in preprečevanja kriminalitete in druge možnosti delovanja, povezane s posredovanjem informacij, ki se lahko uporabljajo za zavestno rabo prisilne moči tako posameznikov kot organizacij, za katere je to ključnega ali osrednjega pomena (Private Security and Public Policing 1998: 18/19 in 200).

Podobno kot je z različnostjo pogledov na policing, je tudi z opredelitvami preprečevanja kriminalitete ali »kriminalne prevencije«. Če posamezne vrste preprečevanja različno dojemajo svoje cilje, da pri tem sploh ne omenjamo drugih spremljajočih okoliščin. Toda ne glede na pestrost dojemanja te dejavnosti bi lahko rekli na splošno, da je preprečevanje kriminalitete razumno in načrto prizadevanje za zmanjševanje ali odpravljanje možnosti za nastajanje škode, nevarnosti ali kakršnekoli ogroženosti in onemogočanje delati kazniva dejanja ali posegati v pravice drugih in jim kakorkoli ustvarjati bolečine, stiske in težave. Na splošno se preprečevanje kriminalitete dojema kot delovanje pred posledicami ali kot odpravljanje najrazličnejših kriminogenih in viktimogenih situacij in priložnosti. Je torej vse: opazovanje, nadzorovanje in poseganje v vse tisto, kar bi šele utegnilo pripeljati do kaznivih dejanj in to z različnimi razvojnimi, skupnostnimi, situacijskimi in kazenskoopravnimi ukrepi. Zato postaja kriminalna prevencija nova paradigma družbenega nadzorstva in zatiranja kriminala in hkrati tudi rastoča industrija, ki ustvarja neslutene dobičke.

Kriminaliteto s preprečevanjem čedalje bolj obravnavamo iz ekonomskih izhodišč, še posebno v primerjavi s stroški države za vzdrževanje represivnega aparata in vsega tistega, kar potrebuje sredstva za upravljanje s kriminalom. Kajti oboje, tako kriminal kot njegovo zatiranje, je »razumsko ekonomsko obnašanje« (Sieberg, 2001/IX), od katerega je pričakovati

določene koristi. Tudi zato je preprečevanje kriminalitete možnost za zmanjševanje stroškov kriminalitete.

Preprečevanje kriminalitete je pomemben, kolikor ne celo najvažnejši del policinga. Z njim mora sodobna policija povsem spremeniti svojo zaprto poklicno kulturo in enakopravno sodelovati z vsemi zunanjimi dejavniki – celo pri svojem izobraževanju. Predvsem pa mora upoštevati, da je v »partnerstvu« samo eden izmed preprečevalnih dejavnikov. V prihodnje morda niti ne glavni. Na policijo delujejo danes različni vplivi.

Preglednica 1

SODOBNI VPLIVI NA POLICIJSKE ORGANIZACIJE	
☐ Demilitarizacija	☐ Privatizacija
☐ Debirokratizacija	<i>Komercializacija</i>
☐ Depolitizacija	<i>Ekonomizacija</i>
☐ Civilianizacija	☐ Marketizacija
*****	*****
☐ Decentralizacija	☐ Lokalizacija
☐ Dekoncentracija	☐ Regionalizacija
☐ Liberalizacija	☐ Internacionalizacija
☐ Pluralizacija	☐ Globalizacija
*****	*****
☐ Komunitarianizacija	☐ Informatizacija
☐ Voluntarizacija	☐ Tehnologizacija

1. Kriza državnih organov (odkrivanja, pregona, sojenja in izvrševanje kazenskih sankcij)

Kriza državnih organov pri ravnanju s kriminalom je ena izmed neprijetnosti, ki zadevajo to najpomembnejšo družbeno organizacijo. Pri tem ne gre samo za pravočasnost, ustreznost, zakonitost, ampak tudi za »pravičnost« odzivanja na kriminal in deviantnost. Pa ne le to. Državni organi odkrivanja, pregona, sojenja in izvrševanja kazenskih sankcij so največkrat tudi kršitelji človekovih pravic in državljanskih svobod. To pa pomeni, da plačani zaščitniki ne upoštevajo norm, ki urejajo njihovo poslovanje. Še več, sodobni teoretiki družbenega nadzorstva menijo, da bi morali tudi organi kazenskega pravosodja, vključno s policijo, bolj uporabljati ekonomske analize pri svojem delovanju in sploh svoje dejavnosti čimbolj ekonomizirati. Zanimive in koristne prizadevanja analize pred leti o »cost/benefit« upravljanja s kriminalom, ki so veliko obetale, sploh niso prišle do izraza. Verjetno predvsem zato, ker nadzorstveni organi na splošno težko prenašajo »nadzorljivost« in ekonomske analize njihovega poslovanja ustvarjajo bolečo transparentnost, dosti bolj kot katerikoli drugi čisto konkretni nadzor in zagnanost kateregakoli varuha človekovih pravic.

Med organi odkrivanja je neprimerljivo najštevilnejša in tudi najdražja policija. Policija je navadno tudi deležna

največ kritike, še posebno, ker pri svojem delovanju vpliva tudi na obseg in kakovost dela vseh ostalih, ki za njo v kazenskem postopku obravnavajo odkrite pojave in storilce. Največ kritike je policija deležna tudi zato, ker v največjem obsegu prihaja v konflikte z ljudmi zaradi njihovega odklonskega in kriminalnega vedenja. Še večkrat kot s storilci prihaja v stik z žrtvami kaznivih dejanj, ki gojijo svoja pričakovanja do policije, to pa jih največkrat ne more uresničevati. Zato **žrtve vedno ostajajo najbolj nepotešeni policijski klienti** in so le redkokdaj povsem zadovoljne s policijskimi storitvami. Povrh vsega pa je policija tista, ki posega v pravice posameznika in vdira v njegovo zasebnost z različnimi opravi in dejavnostmi, pri kateremkoli, sicer s pravom določenem ravnanju – tako s storilci kot z žrtvami. Lahko tudi uporablja nasilje za zagotavljanje uradnih opravil in nasploh je »policijska dejavnost že po svoji naravi prisilno prizadevanje« (Asirvatham, 2002: 83). Toda vsak policist mora v nevarnih položajih, ki jih največkrat sam ocenjuje kot take, vedno najprej zavarovati sebe in se pri tem tudi primerno odzivati. S tem pa ustvarja številne pomisleke in **pritožbe, ki tudi v Sloveniji naraščajo ter povzročajo nezadovoljstvo s policijo in kritiko njenega nasilja**. Število pritožb je v razmerju do števila stikov z ljudmi zanemarljivo majhno, zaradi česar »policijskega nasilja« sploh ne bi bilo treba predimenzionirati, toda očitne so samo pritožbe, ne pa številnost razmerij, ki jih porajajo. V ospredju je vedno policijska in moč in javnost je kritična do nje same, ne da bi upoštevala še druge okoliščine. Policija brez moči pa sploh ni tisto, kar bi javnost rada imela. Zato eni zahtevajo, da naj ima policija več moči, drugi pa menijo, da je ima preveč in jo je treba omejevati.

Policija je nekako »odgovorna« za odkrivanje kriminalitete in deviantnosti, za nadzorovanje in obvladovanje kriminalnih žarišč v »času in prostoru«, za »odstotke« preiskane kriminalitete, za pomoč žrtvam kaznivih dejanj in za številne druge dejavnosti, med katerimi zlasti preprečevanje kriminalitete in deviantnosti ni na zadnjem mestu. Če je policija še kolikor toliko uspešna pri odkrivanju konvencionalne kriminalitete, je njena moč pri gospodarsko-poslovnem, korporacijskem, korupcijskem, ekološkem, finančnem, računalniškem, uradniškem, strukturnem in drugem kriminalu – neprimerljivo majhna. Čim bolj so storilci iz višjih družbenih slojev, ljudje z družbeno močjo in politično oblastjo, tem manjša je policijska uspešnost pri odkrivanju in preiskovanju elit in ljudi »belega ovratnika«. **Zato kazensko pravosodje »me-lje«, kot pravijo, le »delavski podrazred«, tujce in drugačne ter manjšine.**

Kolikor gre za stanje pri nas, se je **državno tožilstvo** znebi- lo bremena zaostankov z odloženim pregonom in organizacijo »poravnalcev«, sicer pa poudarja svojo vlogo pri preiskovanju kaznivih dejanj, ne nazadnje, tudi zaradi obvladovanja policije, kar ni brez pomena za usklajeno in skupno nastopanje obeh vlog, to je odkrivanje in pregona.

Naša sodišča so skupaj s sodniki za prekrške zaradi normativnih in organizacijskih sprememb postala generator ne-

pravočasnega in nedinamičnega porazdeljevanja zakonitosti in pravičnosti v družbeni skupnosti. Zato ne obnavljajo socialnega zdravja, gospodarske in politične moči slovenske družbe v skladu s pričakovanji. Podobno kot v nekaterih drugih družbah se **bolj ukvarjajo s seboj kot pa s tistim**, zaradi česar sploh so, kljub prizadevanju za količinsko zniževanje »pripada«, hkrati ko se sploh ne razpravlja o kakovosti sojenja.

Zaporom, ki zadnji sprejemajo kliente kazenskega pravosodja in skrbe za »eliminiranje« najbolj »nevarnih« (vsaj domnevno), očitajo neuspešnost ne samo pri resocializaciji, ampak tudi pri maščevanju, zastraševanju in rehabilitaciji storilcev, na kar kaže razmeroma visok odstotek povratnikov. Zasebni zaporji v postindustrijskih družbah povzročajo najrazličnejše dileme: za in proti. K nam ta »ideja« še ni prišla, kljub nekaterim znamenjem privatizacije, komercializacije, pluralizacije in pociviljanja upravljanja s kriminalom.

Kriza kazenskega pravosodja s policijo pa je tudi kriza države. Zato je država sinonim za neučinkovitost, za zlorabljanje človekovih pravic, za razsipništvo, zbirokratiziranost in podkupljivost, institucionaliziranost in centraliziranost, odtujenost in še kaj (Kanduč v Taylor: Crime in Context, RKK 2000/1, s. 72). To pa nujno pelje k razmišljanjem o drugačnih oblikah upravljanja s kriminalom in metodah njegovega omejevanja tudi zunaj normativizirane reakcije in z mehanizmi, drugačnimi od državnih, četudi pogosto delujejo skupaj. **Zato so na pohodu: neformalno nadzorovanje, soudeležba javnosti ali posameznih skupin, različne oblike partnerstva, skupnostno upiranje kriminalu in neredu ali skupnostna prevencija in varnost, alternativne kazni, nove možnosti rehabilitacije itd.**

2. Privatizacija in komercializacija nadzorstvenovarnostnih dejavnosti

Država kot najmočnejša človeška organizacija si je s svojo zgodovinsko vlogo prilastila velik del nadzorstvenovarnostnih dejavnosti, odvzetih ljudem, ki so jih opravljali zase in za svoje skupine, v katere so se združevali zaradi najrazličnejših potreb. Toda obrobnejša in za državo manj pomembna opravila so ljudje še vedno uspeli obdržati zase, verjetno tudi zaradi nemoči države, da bi se vmešavala v karkoli, kar oblastem ni po godu in kar ni bilo mogoče povsem normativizirati ali juridizirati. Zato še danes potekajo nadzorstvenovarnostne dejavnosti večstransko. Od države in od zasebnosti oz. samovarovalno in to komercialno in nekomercialno oz. kot nekakšni sodobni vlgilantizem. V tržni kulturi pa je nujno moralo priti do tega, da sta nadzorovanje in varovanje postala blago, ki se prodaja na nadzorstvenovarnostnem tržišču, podobno kot karkoli drugega, po načelu, da je v »kapitalizmu vse kupljivo«.

Toda tako nadzorovanje kot varovanje in njun proizvod – varnost – država prepušča tržišču kot blago z veliko pre-

vidnostjo in s sumničavo pravno urejenostjo ob dokaj strogem nadzorovanju zasebno-varnostnega sektorja. To »nadzorstvo« pa je čedalje bolj odvisno od **narave in posebnosti »prostora«, ki ga je kakorkoli treba nadzorovati in varovati.**

Preglednica 2

PROSTOR: NADZORSTVO - VARSTVO
<ul style="list-style-type: none">
■ Javno (državno)
■ Vmesno (hibridno)
■ Zasebno<ul style="list-style-type: none">
— Komercialno
— Državljansko samovarovanje

Nadzorovanje in varovanje se v zadnjih desetletjih vendarle močno privatizirata in komercializirata pa tudi pluralizirata in deetatizirata. Privatizacija je privedla do nekaj sodobnih procesov, ki kažejo, po eni strani, nemoč države pri zagotavljanju določenih vrednot po željah ali zahtevah ljudi, in po drugi strani, odbiro dejavnosti, ki jih lahko nalaga zasebništvu, ne da bi se ji bilo treba bati, da bi izgubila monopol nad tistim, kar želi obdržati zase, oz. kar mora imeti v svoji pristojnosti, da sploh lahko še ostaja v vlogah, ki si jih prilašča. Pri vsem tem pa **stroški za upravljanje nadzorstva in vzdrževanje varnosti niso brez pomena.** Država se tudi zato odloča, za kaj in kdaj prepuščati določene nadzorstveno-varnostne storitve usposobljenim in »licenciranim« zasebnim podjetnikom, da oboje prodajajo kot blago vsem tistim, ki ga lahko kupujejo ali plačujejo. Ta cost/benefit pri nadzorovanju in varovanju kot proces kapitalizma poteka tiho, mirno in brez pretresov kot nuja demokratizacije in civilizacije. S tem pa se država, če hoče, razbremenjuje precejšnjega dela stroškov, ki jih prenaša na možne oškodovance kriminala, še posebej zato, ker je omejevanje škode, ki nastaja s kriminalom, hkrati razumeti kot povečevanje dobička ali kratkotalno obdržanje vsaj tistega, kar ima. Tistim, ki nič nimajo, se ni bati, razen za golo življenje. To je človeška zgodovina pokazala zlasti s socialnimi revolucijami. Tudi zato sta **razpoložljivost varstva in njegova kupljivost postala selektivni mehanizem** za dodatno razločevanje bogatih od revnih in vir ekonomske diferenciacije.

Zasebno področje nadzorstveno-varnostnih dejavnosti se je proti koncu drugega tisočletja najbolj pokazalo z naraščajočim številom podjetij in ljudi, zaposlenih v njih, ki opravljajo storitve celo za državo, zlasti takrat kadar zanjo niso ključnega pomena. Vendar to še zdaleč ne kaže, da to ni več njena skrb. Narobe, s številnimi regulacijami nenehno vpliva na zasebno-varnostno podjetništvo, da dela v skladu s splošnimi

pogledi na zasebno nadzorstvo in varstvo, ki morata upoštevati ne le državno pravo, ampak tudi etičnost opravljanja dejavnosti. S tem pa nadzorstveno-varnostni konzumerizem poudarja ne samo komercialnost varnostnega tržišča, ampak tudi **pluralizem interesov**, ki jih država ne more več v celoti uresničevati po željah in potrebah uporabnikov – predvsem premožnejših. Bogati so torej s svojo politično močjo vpeljali v sleherno kapitalistično družbo zasebno nadzorstveno podjetništvo, ki je lahko navsezadnje uporabno tudi v boju z državo in ne samo s tistimi, ki jih imajo pod svojo, zlasti ekonomsko, oblastjo.

Ker varnosti ne zagotavlja več samo država, ampak tudi pluralizem zasebnih opravil, različne korporacijske službe, pogodbene in lastniške dejavnosti itd., da pri tem sploh ne omenjamo organiziranega in neorganiziranega državlanskega samovarovanja – je **zasebno varstvo na pohodu.** Na pohodu tudi zato, ker sta prostor (lokacija) in dojemanje lastništva čedalje bolj pestra v svoji intenzivni dejavnosti in **terjata dinamično prilagodljive rešitve**, katerim ne more slediti država, ampak predvsem zasebništvu s svojimi interesi pridobivanja dobička. Zato v zasebnem varstvu nastajajo **različne teorije, ki utemeljujejo njegov obseg in prodornost**, ki ju policija pogosto sploh ne uspeva dojemati. »Državna policija popolnoma prezre zasebne varnostne ureditve ... in jih ne omenjajo niti community policing retorike« (Robinson et al. 1994/143).

Preglednica 3

TEORIJE O ZASEBNEM VARSTVU
<ul style="list-style-type: none">
■ Fiskalnega pritiska
■ Strukturalistična - pluralistična
■ Ekonomska
■ Komplementarna<ul style="list-style-type: none">
— Mlajšega partnerstva
— Enakega partnerstva

Zasebno varstvo v nekaterih okoliščinah (ne pri nas) zagotavlja pravo, kaznuje, izloča kršitelje, jih izroča državni policiji in opravlja najrazličnejše dejavnosti, ki spominjajo na državno policijo, vključno z obveščevalno in protiobveščevalno dejavnostjo. V glavnem pa opravlja fizično in mehansko varstvo, električno in elektronsko varovanje in izredno pestre

moštvene (človeške) storitve (Trevor, Newburn 1998). Legalizacija zasebnega varstva pa omogoča, da ga država nadzoruje in s tem tudi omejuje njegovo nezaželeno prodornost in konkurenčnost.

Možni oškodovanci oz. žrtve **torej že od nekdaj podpirajo rast najrazličnejših oblik zasebnega varstva**. Njihova prizadevanja so še danes osrednjega pomena za njegovo hitro širjenje (tudi pri nas), pogojevano z dobičkom. To v zasebno-varnostnem podjetništvu povsod po svetu nesluteno narašča in postaja tudi v družbeni delitvi dela čedalje bolj pomemben dejavnik.

3. Neformalni nadzorstveno-varnostni dejavniki

Danes sploh ni mogoče več reči, kaj se, tako teoretično kot praktično, ne vključuje v preprečevanje kriminalitete. V tem pogledu je posebno pomembno, da je poleg države povsod izredno veliko dejavnikov, ki so uporabni za ta namen uporabni. Ne samo zato, ker lahko veliko store za zmanjševanje kriminalne oškodovanosti na splošno, ampak v prvi vrsti zato, da **sami pri sebi najprej odpravljajo možnosti za lastno viktimiziranje**. Seveda se to izhodišče nikoli ne upošteva dosledno. Če bi se, bi bilo dosti manj kriminalitete.

Omejevanje kriminalitete ali njeno preprečevanje in zatiranje je odraz zmogljivosti nadzorovanja in obvladovanja vseh tistih domnevnih okoliščin, ki jo omogočajo. To pa so dejavniki neformalnega kot formalnega in še kakšnega drugačnega nadzorstva. Ker pa se formalno nadzorstvo pretežno ukvarja z represijo in je zanj prevencija paraprofesionalna dejavnost, so v ospredju današnje pozornosti kriminalne in kriminalitetne politike ter njenih strategij – **predvsem neformalni mehanizmi**. Neformalno nadzorovanje s svojimi dejavnostmi je v pomembni vlogi omejevanja kriminala, verjetno bolj kot državno nadzorstvo, ki se večinoma, vsaj pravno-formalno, ukvarjajo predvsem s posledicami. **Neformalni dejavniki ali neformalizmi pa so prikladni oz. koristni predvsem v prevenciji**. V prevenciji zato, ker so vedno tam, kjer se kaj dogaja, v neposredni bližini in takoj pri roki in v glavnem nevezani na formalizirano upiranje kriminalitete. Njihova značilnost je v tem, da se z različnimi dejavnostmi vpletajo v človeške življenjske situacije, tako posameznika kot skupin, da so različno institucionalizirani ali pa sploh ne, da se z odklonskostjo in njenimi povzročitelji lahko sami »spopadajo«, zlasti zaradi svoje bliskosti, čustvenosti, posejivosti in morda tudi enakosti, da se tako na pojave kot na ljudi odzivajo s svojo ranljivostjo – po eni plati, in s pestro kaznovanostjo po drugi, da motnje obravnavajo bodisi posamezno bodisi skupinsko, usklajeno ali ne, pluralno ali individualno, etično ali nemoralno, pogosto tudi paternalistično in nasilno, kolikor ne kar - deviantno. Zato je njihovo **omejevanje odklonskosti**, če že ni poseganje v konfliktno situacijo med ljudmi ali v času ali prostoru, **lahko tudi konfliktno že samo po sebi**. Temu se formalni (državni) organi izogibajo s

pravom in predpisanimi postopki, pri neformalnih pa teh ovir ni, ampak jih vodi predvsem »zdrav razum«, pridobljen s tradicijo, moralo, navadami, običaji, rituali in drugimi nepisanimi pravili, prenesenimi iz prejšnjih generacij, s kulturo posameznih skupin prebivalstva, kolikor niso še pod vplivom javnega mnenja, javnih občil, ideologij ali celo posameznih religij.

Preprečevanje odklonskosti na neformalen način in tovrstno samouravnavanje kriminalnega ogrožanja ni regulirano s pravom, ampak je **posledica življenjskega stila možnih preprečevalcev, ki so motivirani z različnimi vplivi** – ne nazadnje s strahom pred nevarnostmi. Strah pred kriminalom, odklonskostjo, nevarnostmi in ogrožanjem od drugih pa je večinoma najbolj pomembna pobuda za varovanje. Vendar strah prinaša dosti stranskih in povsem nesprejemljivih učinkov, zaradi katerih ga tudi v kriminologiji pogosto obravnavajo, največkrat z vsemi njegovimi negativnimi posledicami.

Za vse neformalizme, predvsem pa za nedržavne (možne dejavnike preprečevanja kriminalitete in odklonskosti) pa so **značilne še nekatere lastnosti**, ki jih razločujejo od vseh tistih, ki jih ima sodobna družba. Zanje so še posebej pomembni: možna združevalnost in horizontalizacija, močno poudarjena prostovoljnost, razmeroma visoka stopnja demokratizacije, mikrosistem normaliziranja in discipliniranja, uveljavljanje »od spodaj«, neodtujenost, pa hkrati različnost, prilagodljivost in s tem povezana diferenciranost, ob hkratni moči združevanja in masovnosti.

Vse te lastnosti in zmogljivosti omogočajo po eni strani **vzpon najrazličnejših kontrolizmov** (civilne družbe) in hkrati, po drugi strani, dopuščajo ne samo **drobljenje nadzorovanja** in možnosti preprečevanja, ampak tudi njuno **širjenje, poglobljanje oz. zoževanje**. Ali kot pravijo v nadzorstvoslovju: »Net widening, deepening in narrowing« (Razširjanje, poglobljanje in zoževanje omrežja).

Kateri načini in oblike samovarovalnega delovanja so uspešni, ni mogoče ugotavljati brez ustreznega raziskovalnega dela. Toda **varovanje** pred viktimizacijami je **gotovo najuspešnejše pri tistih, ki jih ustvarjajo**, saj je v viktimologiji že zdavnaj znano, da »žrtev oblikuje svojega storilca« s tem, da mu ponuja priložnost za kriminalno zlorabljanje. Samovarovalne strategije so torej odvisne od narave viktimogenih položajev, ki jih ustvarjajo oškodovanci sami, pretežno nezavestno, kolikor ne brezbrizno. Zato je pomembna njihova samovarovalna odgovornost – tako posamična kot skupinska, ki toliko bolj prihajata do izraza, kolikor bolj jo spodbujajo ali vodijo nedržavni dejavniki v (lokalni) skupnosti oz. dejavniki civilne družbe.

Po drugi strani velja posebej poudariti, da tovrstni neformalizmi ali bolj formalizmi in vigilantizmi s **preprečevanjem razširjajo družbeno nadzorstvo**. To je lahko prednost ali pa

omejevanje svobode in vdiranje v zasebnost. Kakšno je pri vsem tem ugodno ravnovesje, nikoli ni povsem znano. Sicer pa – za koga in kdo naj sploh sodi o tem?

4. Masovni mediji in javno mnenje

Za uspešno kriminalnopolitično dejavnost in še posebej za preprečevanje kriminalitete in deviantnosti so v sodobni družbi zelo pomembna sredstva javnih občil in ugodno javno mnenje.

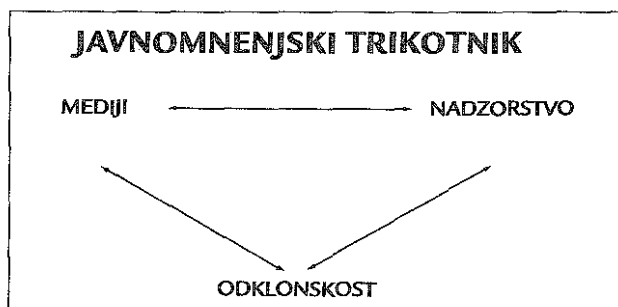
V komunikacijski družbi je obveščenosť o čemerkoli, o kriminaliteti in deviantnosti pa še toliko bolj, eno izmed osrednjih vprašanj, ki ima čedalje večjo težo, tako da postaja vrednota, kolikor ne, pa vsaj sestavina kakšne druge vrednote – npr. varnosti. Kajti brez **ustrezne obveščenosťi ni zadovoljive varnosti** kot temeljne zahteve današnjega življenja. Vendar se srečujemo z najrazličnejšimi informacijami, potrebnimi in nepotrebnimi iz najrazličnejših virov sodobnih komunikacij. In ker je tako, vsakdo lahko gleda nanje čisto po svoje – ne nazadnje tudi kot zabavo, saj so vesti o kriminalu že od nekdaj služile tudi tej.

Masovne komunikacije posredujejo vesti o vzrokih odklonskosti, o načinih in oblikah delovanja kriminalnega sveta, o možnostih njihovega odkrivanja in obravnavanja, spodbujajo varovanje, pa zastraševanje in kaznovanje, resocializacijo, diskvalifikacije in marginalizacijo, tja do izvrševanja kazenskih sankcij. To pa so področja, ki ustvarjajo zanimanje in različne druge občutke, tja do strahu pred kriminalom. Javna občila se ukvarjajo tudi z vprašanji, kot so: nadzorovanje vedenja in zbiranje vesti o njem, pojasnjujejo ali obveščajo o predpisih, prenašajo vedenjske vzorce in kulturne norme, posredujejo zglede, tako slabe kot dobre, obveščajo o storitvah kaznivih dejanj, opozarjajo na nevarnosti in vabijo k izogibanju ogroženosti, sporočajo in analizirajo stanje na kakšnih področjih, tja do preiskovanja kakšnih pojavov in odkrivanja njihovih storilcev.

Ljudje se vedno odzivamo na vesti, odvisno od tega, kakšen pomen imajo za nas, pri čemer jih odbiramo po svoji uporabnosti in koristnosti – tako v pozitivnem kot negativnem smislu. Zato nam **informacije, ki jih dobimo**, rabijo za nadzor in kaznovanje, za razvrščanje in zaznamovanje, za ravnanje po njih ali zavračanje. Lahko imajo integrativno, vzgojno, informativno, analitično ali še kakšno drugačno vlogo, lahko gredo mimo nas brez učinka, ali pa spodbujajo vojerizem, senzacionalizem in šokantnost v drugi skrajnosti.

Sredstva javnih komunikacij imajo pri obravnavanju kriminala, vključno s preprečevanjem, nekatere **nepogrešljive vloge, kot so:** vpliv na mišljenje in ravnanje, na ocenjevanje in vrednotenje, na poudarjanje in utrjevanje vrednot, tja do ustvarjanja določenega protikriminalnega razpoloženja kot npr. pri nas v zadnjem času glede spolnega zlorabljanja mladolet-

Preglednica 4

nikov v družini ali zaostitve kaznovalne politike zoper storilce spolnih kaznivih dejanj itd.

Kolikor gre za nadzorstvene, preprečevalne in podobne dejavnosti, pa so sredstva javnih občil vsak dan bolj nepogrešljiva pri obveščanju o grožnjah in nevarnostih, pri poučevanju in izobraževanju o varstvu, pri odvrčanju različnih priložnosti za posamezne vrste oškodovanj, pri internalizaciji samovarovanja itd., tja do odkrivanja in prijavljanja pojavov in njihovih povzročiteljev ali celo preiskovanja posameznih dogodkov, ki privlačijo javno pozornost. **Javna pozornost pa je vedno pomembna okoliščina za javno mnenje** o nečem ali nekem, s čimer se velja ukvarjati v posameznem segmentu družbene skupnosti.

Javnost ima v kriminalni politiki in pri preprečevanju kriminalitete prav tako **pomembno vlogo**. Brez nje ni mogoče pričakovati uspehov, kajti javnost ima v najširšem smislu izredno koristne funkcije, ki jih ni mogoče nadomestiti z nobenim prizadevanjem državnih organov. Zato je pogosto nujno ugotavljati javno mnenje o nečem, npr. o policiji, o sodstvu, o kazenskih sankcijah, o kriminalu itd. in marsikdaj tudi nujno vplivati nanj in ga usmerjati – kolikor ne manipulirati.

Viri javnega mnenja so tudi, kar zadeva kriminal, njegovo preprečevanje in zatiranje – **zelo različni**. Pri tem se največkrat omenjajo dominantne vloge ideologij, političnih strank, vlade in drugih organov in raznih inštitucij, vključno z verskimi skupnostmi. Danes ni več mogoče zanemarjati niti različnih mehanizmov civilne družbe niti mednarodnih organizacij in skupne politike na področjih posameznih vplivnih dejavnikov, ki v določeni družbi ali na izbranih področjih pomenijo strokovno-znanstveno avtoriteto, ki jo velja upoštevati. Vsi tako ali drugače vplivajo na osebno, skupinsko in družbeno zavest ter ustvarjajo možnosti za prilagajanje k pričakovane mu konformizmu, potrebnemu posameznim »vrstam javnosti«, ki so povsod zelo različne. Vse pa nenehno poudarjajo potrebno kontrolizacijo in konformizem; oba sta vedno tesno povezana z javnim mnenjem, ki ga vzdržujeta tudi z odobravanjem, posnemanjem, učenjem, tja do gospodovanja (dominacija) in od nagrajevanja do kaznovanja. Vendar nikoli nič ne poteka brez diferenciranja, poboljševanja, manipuliranja in še česa. Zato ima javno mnenje vedno zelo različno vlogo

četudi se pojavljajo prenekateri, pogosto tudi nesprejemljivi javnomnenjski stereotipi.

Javno mnenje ima prav tako izreden vpliv na samovarnost, tako individualno kot skupinsko, na samoregulacije in na motiviranost zoper deviantnost. Pripisujemo mu nadzorstveni, svetovalni in ukazovalni pomen. Za naš namen bi mu dodali še preprečevalnega. Sicer pa se z javnim mnenjem učimo: opazovanja in posnemanja, presojanja in ocenjevanja, obsojanja in zastraševanja, vmešavanja in posredovanja, zanamovanja, ustreznih pritiskov in ne nazadnje – javno mnenje je v vseh človeški zgodovini tudi izredno kaznovalno. Izražalo se je v najbolj primitivnih in maščevalnih oblikah, ob neskončno domiselnem prizadajanju stisk in bolečin tistim, ki jih je obsojalo.

Ker se javno mnenje izogiba nadzorstvu države, je treba tudi pri upravljanju s kriminalom in njegovem preprečevanju ravnati z njim izredno domiselno, ustvarjalno, psihološko preračunano in predvsem previdno. Zato se v policingu pojavlja kot najbolj problematično, vendar izredno pomembno področje.

5. Policing – kot upravljanje s kriminalom

V liberalni demokraciji se neprestano zastavlja vprašanje, kako upravljati s kriminalom in kako ga preprečevati, da ne bi prihajalo, kot pravijo, do »upravljanja skupnosti«, da ne bi ustvarjali novih problemov za problematična območja in da ne bi omogočali »utilitarizma« od zgoraj navzdol, ampak predvsem narobe (Hirsh et al.), zato naj bi si prizadevali predvsem za boljše življenje ljudi v posamezni skupnosti, za različne preprečevalne pobude, zlasti z uporabo **situacijske kriminalne prevencije**. Preprečevanje kriminalitete naj ne bi bilo samo priložnost za upravljanje s situacijami, ki jih ustvarjamo, ampak tudi možnost za vplivanje na ljudi, da se ne bi spuščali v kazniva dejanja. Onemogočanje kriminalitete naj ne bi bilo le odzivanje zoper osrednje dispozicijske teorije, marveč tudi motiviranje ljudi za upiranje priložnostim po eni strani in za odpravljanje priložnosti, po drugi. Prvo seveda velja za možne storilce, drugo pa za možne žrtve. Toda sodobna kriminologija spet ugotavlja, da žrtve postajajo storilci in da storilci postajajo žrtve. Kajti posameznik vedno deluje v določenih situacijah, vendar situacije prav tako delujejo na posameznika. Tudi zato med storilci in žrtvami, zlasti pri konvencionalni kriminaliteti, ni velikih razlik (Let the offender also be the victim – Ruggiero, 2000: 54).

Preprečevanje kriminalitete mora upoštevati tako **nacionalno kot osebno varnost**. Ta del policinga si mora stalno prizadevati za nove prostovoljce, za socialna gibanja od spodaj navzgor, za lokalizacijo zatiranja kriminala in deviantnosti, za previdno ravnanje z masovnim nadzorovanjem, za privatizacijo in individualizacijo onemogočanja odklonskosti, za razvoj kriminalnoprreprečevalnih programov itd. Kajti policija ne

more sama reševati in preprečevati kriminalitete brez lokalne skupnosti in soseske. Zato postajata soseska in lokalna skupnost vsebina sodobnega policinga (in ne samo policijska dejavnost). Zato je policing, če ga pravilno dojemamo, razmeroma nova tema, ki jo čedalje bolj upošteva tudi kriminološki realizem iz dveh razlogov: zaradi policijskih dejavnosti na splošno in zaradi njihovega pomena za skupnost. In če gre za to, potem nujno prihaja do tega, da so naddržavni in državni problemi policinga enako pomembni. Kajti nikoli se ne ve vnaprej, katere lokalne kriminogene razmere lahko ustvarjajo priložnost za mednarodni kriminal. Po sodobnih etnoloških raziskovalnih spoznanjih je preprečevalno dejavnost mogoče razdeliti v skupine: strukturno, sistemsko in individualno. Na individualni ravni pa velja upoštevati okoliščine na strani storilca, žrtve in dejanja. Za dejanja pa je nasploh ugodna situacijska prevencija (Kanduč: Možnosti preprečevalnih ... 1996: 342).

Preglednica 5

POLICING	
■ State policing	■ Service delivery policing
■ Public policing	■ Policing by local officer
■ Community policing	■ Team policing
■ Community self policing	■ Hybrid policing
■ Communitarian policing	■ Response policing
■ Selfpolicing	■ Corporate policing
■ Selfprotection policing	■ Internal policing
■ Neighbourhood policing	■ Policing the police
■ Policing by the public	■ Cross - border policing
■ Policing by consent	■ International policing
■ Confident policing	■ Policing policy
■ (Un)armed policing	■ Political policing
■ Watch policing	■ Total policing
■ Private policing	■ Euro - policing
■ Incident driven policing	■ Comparative policing
■ Preventive policing	■ Policing the future
■ Democratic policing	■ Commercial policing
■ Militarized policing	■ Cyberspace policing
■ Paramilitary model policing	■ Globalisation of policing
■ Draconian policing	■ Information policing
■ Problem oriented policing	■ Fire brigade policing
■ Problem solving policing	■ Bumblebee policing
■ Problem avoidance policing	
■ Conflict resolution policing	■ Policing of the parks
■ Unit beat policing	■ (New) public order
■ Saturation policing	■ Crime prevention
■ Reactive / proactive policing	■ Crime detection
■ Soft / hard policing	■ Investigation
■ Low / high policing	■ White Collar crime
■ Coercive policing	■ Economic crime
■ Undercover policing	■ Corporate crime
■ Service based policing	■ Traffic regulation
	■ Environmental protection
	■ Human rights

Sodobni policing je izmed vseh številnih možnosti (ki so navedene kar v angleščini kot najbolj ustreznem opredeljevanju) in še posebej, ko gre za sodelovanje z ljudmi – najbolj obetaven, kadar gre za »community policing«, ki ga ne velja več razumeti, kot pri nas opevano »v skupnost usmerjeno policijsko delo« z ugotavljanjem in reševanjem problemov po policijskih inštitucijah, ampak kot »policing« na splošno z

vsemi razpoložljivimi dejavniki moči in sredstvi v neki skupnosti za »preprečevanje« (v pomenu tegale pisanja). To pa zahteva spremembo tradicionalnih policijskih vlog, ukvarjanje z nekriminalnimi zadevami, decentralizacijo odločanja, partnerstvo, opazovanje in nadzorovanje v soseski, strategije vzdrževanja reda itd. Skratka: »Javnost je treba videti kot koproductenta policije pri varnosti in redu« (Robinson, et. al. 1994: 135). Toda tudi »community policing« doživlja številne kritike, med katerimi velja omeniti predvsem zmogljivost in zmožnost preprečevanja samo določene kriminalitete, dosegljivost vidnih storilcev in očitnih problemov, večinoma tistih iz okolja. Vse drugo, kar je večinoma tudi bolj nevarno, zapleteno in organizirano pa ljudi največkrat sploh ne zadeva, ker o teh vprašanjih nič ne vedo.

Sodobna lotevanja kriminalne prevencije so različna: prava in nepravna, namenjena žrtvam in storilcem, posredna in neposredna, poboljševalna in kaznovalna, primarna, sekundarna in terciarna, pa razvojna, skupnostna in situacijska. Situacijsko preprečevanje kriminalitete dobiva prednost pred vsemi drugimi. Njegova posebnost je predvsem v tem, da **težišče dejavnosti in stroške prenaša na možne žrtve**, medtem ko možni storilec pretežno ostaja zunaj kriminalnega trikotnika, ker je še neznan, možna žrtev pa je tu, je ugotovljiva in obenem uporabna za preprečevanje, ker je za to tudi motivirana. Situacijsko preprečevanje kriminalitete je prizadevanje za oblikovanje takšnega vedenja, ki ne bi privedlo do kaznivih dejanj. Je nadziranje in obvladovanje možnosti, ki onemogočajo storilec kaznivo delovanje. Situacijska prevencija je praktična odgovornost vsakogar, da najprej sam poskrbi, da ga ne bodo ogrožali drugi. Je možnost, da s spreminjanjem ali izboljševanjem situacij spreminjamo tudi ljudi. Je tudi tehnično oviranje in obvladovanje kriminala in organiziranje prostora in hkrati razširjanje in poglobljanje nadzorovanja, kar lahko **zbuja dosti etičnih dilem**, ker izraža nezaupanje do drugih, jih lahko izključuje, diferencira in stigmatizira, dramtizira in selekcioniira kolikor ne celo – dominira nad ljudmi. Storilec je torej vedno postavljen v vplivno področje priložnosti, priložnosti pa modificirajo žrtve. Žrtve so po tej teoriji središče etiološkega obravnavanja, kar za veliko kriminologov (še vedno) ni sprejemljivo.

Vse, kar se lahko počenja v zvezi s kriminalom in odklonkostjo v določeni skupnosti – je »policing«, ki ga **nekateri kratkoma enačijo s kriminalno politiko**, kar je gotovo pretirano. Policing pa so lahko marsikatero strategije, da do kriminalnega vedenja sploh ne bi prišlo. Tudi pri nas poznamo nekaj takih strategij npr.: strategijo za boj zoper gospodarsko kriminaliteto (MNZ 1997), strategijo v skupnost usmerjenega policijskega dela in še kaj podobnega, da ne omenjam posameznih resolucij Državnega zbora na splošni deklarativni ravni. Pri njih gre predvsem za protikaznovne strategije.

Za specialno razglabljanje te problematike velja še posebej omeniti »Kriminalistično strategijo« dr. Antona Dvorška v

izdaji VPVŠ, Ljubljana, 2001. Dvoršek se je v svoji doktorski disertaciji izredno potrudil izdelati koncept ustvarjalnega mišljenja za intelektualno rabo pri načrtovanju upiranja kriminalitete. Njegov prispevek je neprecenljive vrednosti za »policing« kot prevladujočo strategijo pri upravljanju s kriminalom – vsaj na omejenem področju.

6. Partnerstvo

V bližnji zgodovini policije, zlasti v zahodnem svetu, so pogosto omenjali t.i. policijsko socialno delo, policijske odnose z javnostjo in še marsikaj podobnega. S preusmeritvijo v »community policing«, v »problem oriented policing« in v »problem solving policing« pa se je, vsaj besedno, **pozabilo na prejšnje prednosti**. Vsebina, ki so jo nekoč poudarjali kot novost, ima sedaj nova pojmovanja. Celotno problematiko sodelovanja z javnostjo zajema »community policing« kot nova policijska filozofija, ki se je v zadnjih dveh desetletjih praktično razširila po vsem svetu, tako v teoriji kot v praksi. S tem v zvezi pa se, tudi pri nas poudarja predvsem – partnerstvo. Partnerstvo se pogosto omenja kot nova zahteva, ki je s policijskimi organizacijami povezana zlasti pri preprečevanju kriminalitete. Partnerstvo postaja temelj zatiranja in omejevanja kriminalitete, odklonskosti in nereda. V partnerstvu se išče ali vsaj pričakuje spremenjen odnos ne samo policije do javnosti, ampak predvsem narobe – javnosti do policije. Partnerstvo postaja čarobna beseda, ki naj privede do uspešnejšega reševanja številnih problemov katerokoli družbe – tudi naše. Partnerstvo prihaja v besednjak policijskega funkcioniranja, organizacijskih snoalcev tovrstne »ideologizacije« in s tem v zvezi tudi v ustrezno »Strategijo v skupnosti usmerjenega policijskega dela« (objavljeno v: Varnost 51 (2002) 2, s. 20-22).

V tej strategiji, ki slovensko policijo »problemsko usmerja v preventivo«, je partnerstvo izrazito poudarjeno. Partnerstvo vsebuje: predstavljanje vlog in pristojnosti policije, stalno merjenje javnega mnenja, dvigovanje občutka varnosti in zaupanja v policijo, načrtovanje sodelovanja z javnostjo, skupno reševanje vprašanj, ki naj zadovoljujejo varnostne potrebe in interese lokalne skupnosti tja do najrazličnejših organizacijskih, vzgojnoizobraževalnih, finančnih in drugih vprašanj«, s

Preglednica 6

katerimi naj bi »odpravljali vzroke in okoliščine, ki vodijo k nastanku kaznivih dejanj, prekrškov in drugih oblik deviantnih pojavov ...«. Najpogostejše oblike in metode dela so: svetovanje, delo v posvetovalnih telesih in policijskih pisarnah, izobraževanju otrok in odraslih, neformalne oblike druženja in povezovanja z državljanji in organiziranje ter izvajanje preventivnih projektov in drugih dejavnosti.

Nadzorstvena pluralizacija

Omenjena strategija je pri nas prvi načrtni in resnejši poskus vpeljati »preprečevanje« kot potrebno in utemeljeno policijsko dejavnost, ki jo umešča v policijske organizacije na nižjih ravneh. To je tja, kjer se državljanji navadno srečujejo s policijo. »Strategija« je mešanica različnih »policingov«, toda njen ključni namen je utrditi »problemsko usmerjeno preventivo« v policijske organizacije kot represiji enakovredno delovanje, kar je že od nekdaj problematično – tako teoretično kot praktično. Za celotno prizadevanje pa je značilno, da se reševanje policijskih problemov pričakuje v sodelovanju z javnostjo ali – v partnerstvu. V partnerstvu morda tudi zato, ker ne gre za pravnoformalne, proceduralne in represivne dejavnosti. Ampak za nekaj povsem drugega, v čemer se policija predstavlja kot nerepresivna, svetovalna, vzgojnopolboljševalna, karitativna, pomagalna, povezovalna in podobna organizacija. In zato potrebuje partnerstvo. Kajti »partnerstva« ne moreš uporabljati v represiji, ko gre za izvajanje uradne dolžnosti na podlagi prava, s prisilo zaradi zagotavljanja oblasti nad ljudmi, ki kršijo norme. **Za preprečevanje pa norm sploh ni**, ker gre za odstranjevanje dinamičnih stanj, v katerih se kršitve šele pričakuje – seveda odvisno od posameznih vrst dojemanja preprečevalne dejavnosti. Partnerstva z javnostjo v represijo ni mogoče vpeljevati. Če bi ga, potem gre za družbo z izredno problematično svobodo.

Toda, kaj potem je »partnerstvo« v preprečevalni dejavnosti? Kako ga dojemati? Ali kot »neformalne oblike druženja in povezovanja z državljanji«, ali kot dogovorjene dejavnosti različnih organov (multiagency partnership)? Ali ima policija v partnerstvu dominantno vlogo ali ne? So v partnerstvu vsi enaki? Si lahko policija, ki ji »partnerstvo« nalaga že 21. člen Zpol, prilašča več moči kot drugi ali ne? Kdo naj bo v partnerstvu »primus inter pares« (prvi med enakimi) itd.

Sedanja praksa kljub vpeljevanju »sodelovanja« na najrazličnejših ravneh kaže, da je **partnerstvo mit, ki ga bo šele treba uresničevati**. Kajti partnerstvo (kot angleška beseda) pomeni tovarištvo, družabništvo, soigralstvo, soudeležnost itd. Partnerstvo je izraz za enakovrednost vlog. Pri tem si nihče ne sme lastiti prednosti. Vsi imajo enake pravice in enake dolžnosti. Med udeleženci potekajo enakopravne komunikacije. Policija ne sme pričakovati, da bodo vsi ostali nekakšni »mlajši bratje«, poslušni starejšemu. Starejšemu zato, ker je represivni državni organ, ker ima za različne »partnerje« tudi obremenjujoče informacije, ker večinoma ni podred-

ljiv drugim, razen svoji hierarhični organizaciji, ker mora od začetka tovrstnega »interakcionizma« policija vendar imeti več pobud, ker ji to nalaga že njen »lex specialis«, itd.

Skratka, v tej različnosti bolj ali manj organiziranih in ustreznih dejavnikov v skupnosti je **pričakovati sodelovanje v »partnerstvu«**. Vendar, »samo, če se skupnost odloči prevzeti odgovornost za svojo lastno varnost, je policija lahko resnično uspešna« (Robinson et. al.: 1994: 145). Samo v tem smislu imajo skupnosti, v katerih deluje policija, možnost izboljšati razmere, ki napeljujejo v kriminal in odklonskost, še posebej, če je mogoče obvladovati tudi prostor, kjer se kaj dogaja in hkrati izboljševati vsakdanje življenje ljudi, ki tam žive ali tja prihajajo (vendar znatno manj). Pri vsem tem pa se velja izogibati tako »policizaciji« skupnosti kot posameznih dejavnosti.

Policijska dejavnost v skupnosti ali pri nas, zmotno obravnavano »v skupnost usmerjeno policijsko delo«, je dosti bolj zamotano, sestavljeno in problematično, kot se to domneva. Toda policija si mora nenehno, če nič drugega, prizadevati tako za izboljšanje svojega dela kot za svojo boljšo podobo v javnosti.

7. Preprečevanje kriminalitete v »policingu« informacijske družbe

Bližnja prihodnost bo tudi za policijo, kot za preprečevanje kriminala in odklonskosti, prinesla korenite spremembe, ki že danes zahtevajo, če ne drugega, vsaj razmišljanje o njih. To so po eni strani predvsem drugačne družbenoekonomске razmere, na katere bodo vplivali globalizacija ter internacionalizacija različnih tokov in procesov, pacifikacije različnih vrst, vključno z novimi inventivnimi pogledi na življenje in poslovnost, politizacija prenekaterih problemov in fleksibilizacija njihovega reševanja, elektronske komunikacije, internet z »netizens« (ali državljanji spletnega omrežja), »super highway societies« z uporabljanjem računalniške ali digitalne gotovine (cybercash, digital cash), transnacionalni razvoj s svojimi posebnostmi in različnostmi, moderna tehnologija nasploh, nove integracije v znanosti, transnacionalno nadzorovanje, opuščanje skrbi za delavski razred, marginalizirane, nemočne in pomoči potrebne, čedalja večja razklanost med bogatimi in revnimi – tako narodi kot posamezniki itd. **Na nove razmere se vedno navezuje tudi nov kriminal**, odklonskost in nemiri tja do terorizma različnih vrst (tudi narodnoosvobodilnega) ter raznih »cyberwar in netwar« ter revolucije v vojaških zadevah – bodisi kot resničnost groženj ali virtualnost mitov (glej ustrezno vabilo Univerze v Rimu na posvetovanje od 3. do 13.08.2002 v Trento – Italija).

Po drugi strani bo verjetno več s poslovnostjo povezanega kriminala, pranja denarja, korupcije, segajoče v politiko ter njej ustreznim klientelizmom, negativnih pojavov v gospodarjenju in poslovnosti, novih oblik patološke evforizacije

prikrajšanih, osamljenih in ogroženih, več nezaupljivosti ali indiferentnosti do oblasti in avtoritet, veliko novih nevarnosti pa tudi več ustrahovanj zaradi obveščenskosti žrtev, pojavov transnacionalnega in korporacijskega kriminala in zaradi posebnosti vzajemnega ustvarjanja prednosti tudi kriminala brez žrtev, več regulacij in več potreb po boljšem nadzorovanju z nižjimi stroški in s tem povezanih novih nadzorovalnih strategij, taktik in metod. Potrebne bodo nove pobude, novi programi in nove organizacijske strategije in seveda predvsem ustrezno izdelane »politike« tudi za zatiranje in omejevanje kriminalitete, ki jih bodo za »varnost« čedalje bolj ponujali kot tržno blago in ne več kot storitve države, ki jo vzdržujemo z davki. Globalizirana družba bo omogočala globalizirani kriminal in s tem zahteve po globalni represiji in prevenciji ter internacionalizirani policijski dejavnosti tudi s »policing«, ki bodo že zaradi uspešnosti morali postati čedalje bolj »pociviljeni« oz. podružbljeni. Prevelike količine različnih omejitev pa po drugi strani vedno zahtevajo nove oblike vzgoje in izobraževanja, usposabljanja, nasvetov, pomoči ter ustrezno moralo tudi zaradi preprečevanja nevarnosti – celo s pravom.

Kakšen policing snovati v prihodnje na preprečevalnem področju, če svet ne bo manj kriminogen ampak hkrati tudi čedalje bolj individualiziran, diferenciran in odtujen?

Nekateri menijo, da je globalizacija kombinacija proste trgovine, kapitalizma in tehnologije. Zraven bi lahko dodali še kriminala. Posebno glede slednjega bi morali imeti predstave o njegovi globalizaciji tudi za slovenske razmere. Zato moramo razmišljati o pomenu globalizacije kriminalitete za majhno Slovenijo v »kriminalnem svetu«. Kakšno družbeno kontrolo s preprečevanjem vpeljati v informacijsko družbo, v kateri se kljub varovanju človekove svobode obeta čedalje več njenega ogrožanja, predvsem s prihodnjo kibernetizirano, digitalizirano ter internetno tehnologijo in ob čedalje bolj mešanem prebivalstvu, v katerem bo delež ostarelih večji od deleža mladih? Oboji pa bodo imeli svoje razloge za odklonsko vedenje. Koliko represije in koliko preprečevalnih dejavnosti naj bi vpeljali, da bi obdržali primerno ravnovesje, v katerem države ne bi preveč nastopale s prizadajanjem bolečin zaradi kaznovanja? Koliko in kako omogočati preprečevanje kot nadomestilo za represijo?

Transnacionalni razvoj in globalizacija prinašata protislovne težnje, kulturno homogenizacijo in različnost, centralizacijo in decentralizacijo, multicentričnost in državnost ter številne druge procese, za katere velja geslo »think globally – act locally« (misli globalno – deluj lokalno) (Sheptycki, 2000: 38). Tako bo tudi **kriminal predvsem mednarodna zadeva**, normativizirana z mednarodnim pravom, zagotovljenim z mednarodno prisilno politiko, in zatiran z mednarodnimi policijskimi silami, ker bo nacionalna država čedalje bolj izgubljala svojo suverenost. Kako si potem zamisliti preprečevanje? Tisto, kar zadeva ljudi, kjer žive – še vedno samo lokalno, ampak kako z drugim?

Za prihodnost ni mogoče zanesljivo napovedovati ničesar. Gotovo pa je pričakovati, da bo **preprečevanje kriminalitete** še pred njenimi posledicami **ena izmed glavnih možnosti** za odpravljanje škode, ker je to najcenejše, najbolj prikladno, obetavno, masovno, vedno pri roki, čeprav ne vedno ravno najbolj uspešno. Prednost je tudi v neregulaciji te dejavnosti, **ki pušča svobodo, ki je v represiji ni**. Ali gre pri tem za vdiranje v zasebnost in človekove pravice, je lahko odvisno od ravnovesja med posredovanjem in pričakovano škodo – kar je treba prepustiti prihodnosti. Vsekakor pa ni preveč upati v pretiravanje pri inkriminacijah, zlasti tam, kjer je kriminal najbolj neviden, ranljivost žrtev pa problematična.

Prilaganje »policinga« prevenciji v prihodnosti je še naprej v privatizaciji in trženju te dejavnosti, v digitaliziranem (elektronskem) policingu, v nadzorstveno-opazovalni tehnologiji, v sodelovanju skupnosti pri omejevanju kriminala in deviantnosti ter v vodenju in upravljanju ustrezne kriminalne politike, podprte z znanstvenoraziskovalnimi izsledki, in seveda, predvsem tudi z večjim vlaganjem v omejevanje kriminalitete z nerepresivnimi sredstvi in načini. Zato velja kriminalno prevencijo podpirati tudi socialnopedagoško, propagandno in kriminalnopolitično – bolj kot doslej. Tudi to je razlog, da bi v Sloveniji čim prej zasnovali ustrezno kriminalno oz. kriminalitetno politiko, da ne bomo ena izmed redkih držav v Evropski Uniji, ki tega vprašanja nima urejenega, podobno kot druge, s katerimi se radi primerjamo tudi zaradi morebitne uniformiranosti v tej skupnosti. Toda z vsem tem se preprečevanje kriminalitete čedalje bolj vključuje v razpršene globalizirane dejavnike Velikega brata (po Orwellu).

Sestavek končan 24. aprila 2002

LITERATURA:

1. Ainsworth, P. (1995). *Psychology and Policing in a Changing World*. Wiley, Anglija.
2. Asirvatham, S. (2002). *Police and Policing*. Philadelphia, Chelsea House Publishers.
3. Fattah, E. (1999). Some reflections on crime prevention strategies in large metropolitan centers of the 21 st. century. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 7/2, s. 130-149.
4. Hawkin, D.ed. (1996). *Delinquency and Crime-Current Theories*. Cambridge, Cambridge University Press.
5. Hirsh, A., Garland, D., Wakefield, A. eds. (2000). *Ethical and Social Perspectives on Situational Prevention*. Oregon, Hart Publishing.
6. Hughes, G. (1998). *Understanding Crime Prevention - Social Control, Risk and Late Modernity*. Philadelphia, Open University Press.
7. Kanduč, Z. (1999). Kriminološke teorije o družbenem nadzorstvu. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 50/2: s. 114-121.
8. Kanduč, Z. (1996). Možnosti preprečevalnih kriminalnopolitičnih ukrepov v okviru formalnih in neformalnih nadzorstvenih

- mehanizmov. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47/4: s. 340-354.
9. Kangaspunta, K., Joutsen, M., Ollus, N., eds. (1998). *Crime and Criminal Justice Systems in Europe and North America 1990-1994*. Heuni, Helsinki.
  10. Mawby, R., ed. (1999). *Policing Across the World. Issues for the Twenty - first Century*. London, UCL Press.
  11. McLaughlin, Muncie, J., eds. (1996). *Controlling Crime*. London, Sage Publication.
  12. O'Keefe, C. et al. (1996). *Taking a Bite Out of Crime. The Impact of the Citizens' Crime Prevention Media Campaign*. London, Sage Publication.
  13. Palmiotto, M. (2000). *Community Policing - A Policing Strategy for the 21st. Century*. Maryland, Aspen Publishers.
  14. Peak, K.J., Glenson, R.W. eds. (1999). *Community Policing - Problem Solving - Strategies and Practices*. New Port, Prentice Hall.
  15. Reuvid, J. (1995). *The Regulation and Prevention of Economic Crime*. London, Kogan Page.
  16. Robinson, C., Scaglione, R., Oliver, M. (1994). *Police in Contradiction - The Evaluation of the Police Function in Society*. London, Glenwood Press.
  17. Rosenbaum, D.P., Lurigio, A.J., Davis, R.C. (1998). *The Prevention of Crime - Social and Situational Strategies*. Belmont, West/Wadsworth.
  18. Ruggiero, V. (2000). *Crime and Markets, Essays in Anti-Criminology*. Oxford, Oxford Press.
  19. Satnam, C. (1997). *Policing as Social Discipline*, Oxford, Clarendon.
  20. Sheptycki, J.W.E. ed. (2000). *Issues in Transnational Policing*. London, Routledge.
  21. Sieberg, K. (2001). *Criminal Dilemmas - Understanding and Preventing Crime*. Heidelberg, Springer.
  22. Taylor, I. (1999). *Crime in Context: A Critical Criminology of Market Societies*. Cambridge, Polity Press.
  23. Trevor, J., Newburn, T. (1998), *Private Security and Public Policing*. Oxford, Clarendon Press.
  24. Waddington, P.A.J. (1999). *Policing Citizens: Authority and Rights*. London, UCL Press.
  25. Žaberl, M. (2001). Stičišče represije in preventive: sodelovanje med vodjo policijskega okoliša in policistom kriminalistom na lokalni ravni. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 52/4: s. 355-362.

Policing and prevention of crime

Janez Pečar, LL.D., Professor of Criminology, Rozmanova 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

Crime prevention is the most contemporary part of the policing which is performed in the frame of partnership in a community and neighbourhood. Because of the crisis of state repressive agencies, prevention also provides the possibility of reducing costs caused above all by conventional crime - but not by other sorts of crime, such as economic and business crime, corporate crime, corruption, financial crime, official, structural, and computer crime, contemporary terrorism and crime by the state. Prevention of crime and deviance increasingly demands the privatisation, commercialisation, pluralisation, adaptation, liberalisation as well as internationalisation and globalisation of individual activities and planned resistance to the sort of crime that can be detected. In so doing, non-formal control and security agents can have an important role, also because they are not bound by formal rules, although this precisely deepens the possibility of controlling environments in which they act. In performing their activity, an important role is also played by mass media and public opinion.

Policing in crime prevention activities should be understood as the management of crime »ante delictum«. This is much more feasible, since it involves the participation of all those who are most threatened and who also contribute themselves to their own victimisation. Such a point of departure for resolving ante-delictual situations, with the appropriate dissemination of information to all who are at risk, will be particularly useful in the information society.

Key words: crime prevention, policing, state agencies, police, controlling, commercialisation of security, public opinion, the media, partnership, information society

UDC 351.74 : 343.85